

6. Слепцова А. Глянцевый журнал как жанр современной массовой культуры / А. Слепцова, О. В. Ромаш [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cyberleninka.ru/article/n/glyantsevyy-zhurnal-kak-zhanr-sovremennoy-massovoy-kultury>.

7. Cambridge Advanced Learner's Dictionary & Thesaurus [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/glossy-magazine>.

Список джерел ілюстративного матеріалу:

1. Cosmopolitan. – L. : Hearst Corporation, 2014. – April. – 256 p.
2. Cosmopolitan. – L. : Hearst Corporation, 2014. – May. – 284 p.
3. Cosmopolitan. – L. : Hearst Corporation, 2014. – June. – 250 p.
4. Cosmopolitan. – L. : Hearst Corporation, 2014. – July. – 214 p.
5. Cosmopolitan. – L. : Hearst Corporation, 2015. – January. – 168 p.
6. Cosmopolitan. – L. : Hearst Corporation, 2015. – July. – 186 p.
7. Cosmopolitan. – L. : Hearst Corporation, 2016. – February. – 182 p.
8. Esquire. – New York : Hearst Corporation, 2014. – May. – 145 p.
9. Esquire. – New York : Hearst Corporation, 2015. – April. – 128 p.
10. Esquire. – New York : Hearst Corporation, 2016. – June-July. – 147 p.
11. Esquire. – New York : Hearst Corporation, 2016. – August. – 134 p.
12. Harper's Bazaar. – L. : Hearst Magazines, 2015. – November. – 324 p.
13. Marie Claire. – L. : Hearst Corporation, 2012. – September. – 383 p.
14. Men's Health. – Rodale Inc., 2016. – March. – 163 p.
15. Men's Health. – Rodale Inc., 2016. – September. – 180 p.
16. Men's Health. – Rodale Inc., 2016. – December. – 175 p.
17. Men's Journal. – N.Y : Wenner Media, 2014. – March. – 132 p.
18. Men's Journal. – N.Y : Wenner Media, 2016. – June. – 110 p.
19. Vanity Fair. – Conde Nast, 2014. – February. – 146 p.

УДК 811.111'44

Е. О. Куц,

Запорізький національний технічний університет, м. Запоріжжя

ІДЕОЛОГІЧНА ЗУМОВЛЕНІСТЬ СЕМАНТИКО-ГРАМАТИЧНОЇ ВАРІАТИВНОСТІ УПЕРЕДЖЕНОГО ДИСКУРСУ АМЕРИКАНСЬКИХ І БРИТАНСЬКИХ ПОЛІТИКІВ

Статтю присвячено дослідженню семантико-граматичної варіативності упередженого мовлення американських і британських політиків. У статті визначається ідеологічна зумовленість подібної варіативності, а також структура базових пропозицій упередженого мовлення політичних діячів. Особлива увага приділяється аналізу особливостей розподілу семантичних ролей актантів його активних і пасивних речень.

Ключові слова: актант, активні та пасивні речення, ідеологічна зумовленість, пропозиція, семантико-граматична варіативність, семантичні ролі, упереджений дискурс.

ИДЕОЛОГИЧЕСКАЯ ОБУСЛОВЛЕННОСТЬ СЕМАНТИКО-ГРАММАТИЧЕСКОЙ ВАРИАТИВНОСТИ ПРЕДУБЕЖДЕННОГО ДИСКУРСА АМЕРИКАНСКИХ И БРИТАНСКИХ ПОЛИТИКОВ

Статья посвящена исследованию семантико-грамматической вариативности предубежденного дискурса американских и британских политиков. В статье определяется идеологическая обусловленность подобной вариативности, а также структура базовых пропозиций предубежденной речи политических деятелей. Особенное внимание уделяется анализу особенностей распределения семантических ролей актантов ее активных и пассивных предложений.

Ключевые слова: актант, активные и пассивные предложения, идеологическая обусловленность, пропозиция, семантико-грамматическая вариативность, семантические роли, предубежденный дискурс.

IDEOLOGICAL CONDITIONALITY OF SEMANTIC AND GRAMMATICAL VARIABILITY OF PREJUDICED DISCOURSE OF AMERICAN AND BRITISH POLITICIANS

The article is devoted to investigation of semantic and grammatical variability of the prejudiced discourse of American and British politicians. The ideological conditionality of such variability as well as structure of basic propositions of prejudiced speeches of the political leaders are defined in the article. Propositions are deep semantic structures more elementary structure than sentences. They are isomorphic to the structures of thinking of a human being. The analysis of semantic configurations of propositions as well as distribution of semantic roles of actants verbalized in active and passive sentences used by American and British politicians for denoting of events, facts, situations connected natives and aliens can reveal prejudiced attitude of politicians to the representatives of other nations, Muskins in particular.

The analysis of distribution of semantic roles of actants verbalized in active and passive sentences used by politicians reveals the propositions of prejudice discourse WE / OUR: GOOD – THEY / ALIEN: BAD; WE /OUR: NOT BAD – THEY / ALIEN: NOT GOOD. In active sentences aliens are given roles of negative (non positive) actions, experiencers of negative states, patience of positive activity of others. Natives are given roles of agents of positive actions, experiencers of positive states.

Key words: actant, active and passive sentences, ideological conditionality, proposition, semantic and grammatical variability, semantic roles, prejudiced discourse.

Упереджений дискурс політиків різних країн привертає увагу фахівців різних галузей гуманітарних наук: конфіктологів, політологів, соціологів та інших. Цей тип дискурсу виявляє систему ідеологічних уявлень і переконань політичних діячів, їх врівнян і поглядів, свідчить про наявність соціальних настанов та атитюдів, які характеризують, зокрема, особливості сприйняття ними подій, суб'єктів та одне одного. Такі особливості залежать, насамперед, від значення чи цінності цих подій або суб'єктів для індивідів як представників певної політичної, соціальної групи.

Дослідження англомовного упередженого політичного дискурсу, його структурно-семантичних, комунікативно-прагматичних, лінгвоідеологічних особливостей неодноразово здійснювалося в лінгвістиці [6; 10; 11]. Проте ще дотепер не вивченим залишається питання семантико-граматичної варіативності упередженого дискурсу американських і британських політиків, ідеологічних аспектів зумовленості подібної варіативності. Цим фактом і визначається **актуальність** наукової розвідки, а її **завданнями** є з'ясування пропозиційної структур, семантико-граматичної конфігурації упередженого мов-

лення політичних діячів США та Великобританії, особливостей розподілу семантичних ролей актантів у його реченнях, ідеологічної зумовленості подібного розподілу.

Під упередженнями зазвичай розуміють «негативні та стереотипні уявлення та переконаннями, ворожі, необ'єктивні судження представників однієї соціальної, етнічної, політичної єдності про іншу» [1, с. 187]. Сучасні дослідники упереджень та упередженого мовлення вказують на існування різноманітних упереджень, що визначають особливості сприйняття, поведінки та дій щодо об'єктів упередженості: представників етнічних меншин, інших націй, культури та релігій, людей із фізичними вадами, політичних та культурних діячів тощо. Американські соціальні психологи Д. Креч та Р. Крачфілд співвідносили упередження з негативними соціальними установками (атитюдями), що є вкрай стереотипізованими, емоційно зарядженими та нелегко піддаються змінам [9, с. 12]. Детально досліджуючи упередження та засоби їх вербалізації у різних типах політичного дискурсу, голландський дослідник Т. ван Дейк неодноразово наголошував на ідеологічній зумовленості упередженого мовлення політиків [6, с. 34; 10, с. 12].

Упередження, етнічні, зокрема, є індикаторами ідеологічного дейксису, оскільки відсилають до етноцентричних уявлень і переконань, представлених пропозиціями МИ / СВОЇ: ХОРОШІ – ВОНИ / ЧУЖІ: ПОГАНІ; МИ / СВОЇ: НЕ ПОГАНІ – ВОНИ / ЧУЖІ: НЕ ХОРОШІ. Зазначені пропозиції актуалізуються у висловлюваннях політичних діячів Великобританії та США, оформлених синтаксично.

Пропозиції є глибинними семантичними структурами, що позначаються структурами синтаксичними, поверхневими. Поверхневі та глибинні структури не є ідентичними. Пропозиція є «структурою більш елементарною, ізоморфною структурам мислення людини» [2, с. 7]. Вона дає змогу з'ясувати особливості семантичної конфігурації речення, оформленого за допомогою певної синтаксичної структури та актуалізованого у висловлюванні. Речення виступає одиницею пропозитивної номінації, що позначає певну подію, ситуацію, дійсну чи гіпотетичну. Позамовна ситуація чи подія являє собою складний об'єкт, комплекс взаємопов'язаних елементів, який виступає денотатом речення.

Ядром пропозиції є семантичний предикат, здатний створювати певне семантичне оточення. До складу пропозиції також входять терми або семантичні актанти, що відповідають окремим елементам позамовної ситуації та вказують на її учасників. Актанти кваліфікуються залежно від ролей, які відіграють учасники в позамовних ситуаціях. Це, так звані, семантичні ролі [4, с. 369]. Разом із семантичними характеристиками предиката вони визначають семантичну конфігурацію пропозиції, тобто основу її структурно-семантичної схеми [4, с. 370].

Для аналізу семантичної конфігурації речень, які використовуються політиками США та Великобританії для номінації подій, фактів, ситуацій, пов'язаних із представниками своєї та чужих націй, необхідно з'ясувати семантичні характеристики предикатів та особливості розподілу семантичних ролей у цих реченнях. Визначення семантичних особливостей предикатів у реченнях, що використовуються американськими та британськими політичними діячами, ми спираємося на класифікацію предикатів У. Л. Чейфа [5, с. 113–123], а саме: дії (*Michael ran*); стану (*The rope is tight*); процесу (*The rope tightened*); дії-процесу (*She broke the dish*).

Хоча дана класифікація і не може претендувати на роль універсальної, вона є релевантною для нашого дослідження, оскільки до неї звертаються упередженого мовлення [6; 7; 10; 11], розглядаючи особливості семантичної конфігурації речень активного та пасивного стану з метою виявлення ідеологічно вмотивованого та упередженого представлення подій, фактів, ситуацій семантико-граматичними одиницями мови. Аналіз розподілу семантичних ролей здійснюється науковцями не лише на основі їх класифікації У. Л. Чейфом [5, с. 121–183], але й з урахуванням положень системно-функціональної граматики М. Халлідея [8, с. 120–168]. Дослідник розрізняє семантичні типи речень (речення-репрезентації, речення-обмін і речення-повідомлення) та вказує на особливості їх семантичної конфігурації.

Семантичні ролі актантів визначаються представниками критичної парадигми в реченнях-репрезентаціях, які, за М. Халлідеєм, є «засобами конструювання людського досвіду та поведінки» [8, с. 32]. На думку науковця, семантична конфігурація цих речень представлена, насамперед, учасниками дії, процесу (*Participants*), суб'єктами, що зазнають почуття; самою дією, процесом, станом; обставинами, що їх супроводжують (*Circumstance*). Ця конфігурація дещо модифікується у залежності від предикатів, які використовуються в реченнях-репрезентаціях. Базуючись на положеннях М. Халлідеєм про базові елементи семантичної конфігурації речень-репрезентацій, представники критичного аналізу дискурсу приділяють увагу дослідженню базових семантичних ролей актантів у реченнях-репрезентаціях, визначаючи одночасно семантичні особливості їх предикатів.

Аналіз семантичних ролей актантів здійснюється нами на основі їх класифікації Г. Г. Почепцовим [3, с. 242–246], якому належить ключова роль у розробленні питань синтаксичної семантики у вітчизняному мовознавстві. Крім того, характеристики, що надаються базовим семантичним ролям актантів лінгвістом, ґрунтуються на працях провідних зарубіжних дослідників Ч. Філлмора [4], У. Л. Чейфа [5]. Отже, слідом за Г. Г. Почепцовим, визначаємо наступні семантичні ролі: АГЕНС – суб'єкт дії; активний, живий виконавець; той, хто цілеспрямовано виконує дію; НОМІНАТИВ – носій процесуальної ознаки; ПАТІЄНС – об'єкт дії; ФАКТИТИВ – результат дії; ІНСТРУМЕНТ – знаряддя або інструмент дії; ЛОКАТИВ – вказує на місцезнаходження. Ці семантичні ролі є базовими та не виявляють усього розмаїття семантичних відношень між актантами, оскільки виокремлюються при аналізі елементарних речень.

Залежно від набору базових семантичних ролей актантів, представлених у семантико-синтаксичній структурі речення, дослідники розрізняють агенсні та безагенсні структури чи речення. Агенсні є, насамперед, реченнями активного стану, що містять суб'єкт дії (АГЕНС) / суб'єкт стану (ЕКСПЕРІЄНЦЕР), оформлені підметом; об'єкт дії (ПАТІЄНС), представлений додатком. Крім того, у складі речень активного стану ПАТІЄНС може бути відсутнім. Такі речення позначають дію, що замикається на АГЕНСІ, або ж характеризують лише стан ЕКСПЕРІЄНЦЕРА. Речення пасивного стану можуть бути як агенсні, так і безагенсні. Вони характеризуються ключовою роллю ПАТІЄНСА, що тематизується та висувається на перший план, на відміну від АГЕНСА (агентивного додатку), який у разі наявності у цих реченнях, не перебуває у центрі уваги мовця. Вибір речень активного та пасивного стану може бути прагматично зумовленим, пов'язаним із варіативним представленням певної події, ситуації, факту.

Упереджене й етноцентричне представлення подій або фактів, пов'язаних із іноземцями та представниками своєї нації, відбувається у мовленні політичних діячів США та Великобританії варіативним використанням активних і пасивних речень. Аналіз особливостей розподілу семантичних ролей у вказаних реченнях свідчить про актуалізацію пропозицій МИ / СВОЇ: ХОРОШІ – ВОНИ / ЧУЖІ: ПОГАНІ; МИ / СВОЇ: НЕ ПОГАНІ – ВОНИ / ЧУЖІ: НЕ ХОРОШІ. В активних реченнях представникам чужих націй відводиться, насамперед, роль АГЕНСІВ негативних дій, у той час як представники своєї нації представлені в них АГЕНСАМИ позитивних дій. Перерозподіл семантичних ролей у пасивних реченнях дає змогу британським політиками не вказувати, що британці є АГЕНСАМИ негативних дій, наприклад:

(1) *Britain must no longer act as a save heaven for Islamic representatives. We take them and give benefits to them. They come here and preach violence and hatred. These people must be arrested and extradited to friendly countries which request them* [12].

Семантико-граматичний механізм упередженого й етноцентричного представлення подій і фактів, пов'язаних із іноземцями та британцями, забезпечується в дискурсі політика варіативним використанням речень активного та пасивного стану. Аналіз особливостей розподілу семантичних ролей у активних реченнях *We take them and give benefits to them. They come here and preach violence and hatred* дає змогу встановити, що:

- 1) британцям відводиться в них роль АГЕНСІВ позитивних дій (*We take them and give benefits to them*);
- 2) чужинці є ПАТІЄНСАМИ позитивних дій британців (*We take them and give benefits to them*);
- 3) чужинці є АГЕНСАМИ негативних дій (*They come here and preach violence and hatred*).

Фокусом уваги мовця в наведеному прикладі є також іноземці, позначені як ПАТІЄНСИ в пасивному реченні (*These people must be arrested and extradited to friendly countries*). АГЕНСИ негативних дій (британці) в цьому реченні усуваються. Це дозволяє політику не вказувати на причетність британців до арештів та екстрадиції представників ісламського світу іншим країнам.

Система ідеологічних уявлень та переконань політичного діяча, представлена пропозитивними структурами ВОНИ / ЧУЖІ: НЕ ХОРОШІ / ПОГАНІ – МИ / СВОЇ: НЕ ПОГАНІ / ХОРОШІ, актуалізується семантичною конфігурацією речень активного та пасивного стану. Використання цих речень дає змогу політику фокусувати увагу на позитивних діях британців (*We take them and give benefits to them*) і негативних діях чужинців (*They come here and preach violence and hatred*), усувати та приховувати відповідальність за негативні дії представників своєї нації (*These people must be arrested and extradited to friendly countries*).

Звернемося до аналізу особливостей семантико-граматичної конфігурації та розподілу семантичних ролей актантів упередженого дискурсу американського політика:

(2) *America cannot fight its war on terrorism with both hands tied behind its back amidst a powerful culture of political correctness. Islamic representatives recognize Allah but despise American culture. They hate all things we cherish – our traditional values and way of life, even our freedom and security* [13].

Розподіл семантичних ролей актантів у активних реченнях (*Islamic representatives recognize Allah but despise American culture; They hate all things we cherish – our traditional values and way of life, even our freedom and security*) є наступним: ЕКСПЕРІЄНЦЕР + предикат стану + ПЕРЦЕПТИВ + предикат стану + ПЕРЦЕПТИВ; ЕКСПЕРІЄНЦЕР + предикат стану + ПЕРЦЕПТИВ + АТРИБУТИВ + ПЕРЦЕПТИВ. У вказаних реченнях позначаються вже не дії АГЕНСІВ, а стани ЕКСПЕРІЄНЦЕРІВ, представлених номінативними одиницями *Islamic representatives, They*. Позначення станів відбувається за допомогою предикатів різної оцінної семантики. Якщо стан ЕКСПЕРІЄНЦЕРА пов'язаний із категорією мусульманський (свій), то предикат має позитивне значення (зокрема це спостерігаємо в конструкції *Islamic representatives recognize Allah*); якщо ж стан ЕКСПЕРІЄНЦЕРА відноситься до категорії американський (чужий), то предикат є негативно-оцінним (*Islamic representatives... despise American culture, They hate all things we cherish – our traditional values and way of life, even our freedom and security*). Отже, приписуючи представникам ісламських країн семантичну роль ЕКСПЕРІЄНЦЕРА негативного стану, політик визначає, що вони зневажають і ненавидять американців.

Отже, використовуючи активні речення, політичні діячі надають негативні характеристики чужинцям, приписуючи їм семантичні ролі: АГЕНСІВ негативних дій, ЕКСПЕРІЄНЦЕРІВ негативних станів, ПАТІЄНСІВ позитивної діяльності інших. Представникам своєї нації відводяться в активних конструкціях ролі АГЕНСІВ позитивних дій, ЕКСПЕРІЄНЦЕРІВ позитивних станів тощо. **Перспективи** подальших досліджень вбачаємо у визначенні прагмасемантичних особливостей використання активних і пасивних речень із вказаними та подібними семантичними конфігураціями в упередженому дискурсі політичних діячів США та Великобританії, порівняльний аналіз їх упередженого мовлення.

Література:

1. Кон И. С. Психология предрассудка. О социально-психологических корнях этнических предрассудков / И. С. Кон // Новый мир. – 1966. – № 9. – С. 187–201.
2. Панкрац Ю. Г. Пропозициональная форма представления знания / Ю. Г. Панкрац // Язык и структуры представления знаний. – М. : РАН ИЯ. – 1992. – С. 78–97.
3. Теоретическая грамматика современного английского языка / И. П. Иванова, В. В. Бурлакова, Г. Г. Почепцов. – М. : Высшая школа, 1981. – С. 217–284.
4. Филлмор Ч. Дело о падеже / Ч. Филлмор // Новое в зарубежной лингвистике. Лингвистическая семантика: [пер. с англ. С. Г. Герасимова]; Сост., ред., вступ. ст. В. А. Звегинцева. – М. : Прогресс, 1981. – Вып. X. – С. 369–495.
5. Чейф У. Л. Значение и структура языка / У. Л. Чейф. – М. : Прогресс, 1975. – 432 с.
6. Dijk T. A. van. Ideology: a Multidisciplinary Approach / Teun A. van Dijk. – L. : Sage Publications, 1998. – 374 p.
7. Dijk T. A. van. Discourse, Ethnicity, Culture and Racism / Dijk T. A. van, Ting-Toomey S., Smitherman G. // Discourse as Social Interaction. Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction. – Volume II. – L. : Sage Publications, 1998. – P. 144–205.
8. Halliday M. An Introduction to Functional Grammar / M. Halliday. – L. : Arnold, 1994. – 434 p.
9. Krech D. Individual in society / D. Krech, R. Crutschfield. – N. Y. : Academic Press, 1962. – 214 p.
10. Racism at the Top. Parliamentary Debates on Ethnic Issues in Six European States: [ed. by R. Wodak & Dijk T. A. van] – Klagenfurt : Drava Verlag, 2000. – 412 p.
11. Reisigl M. Discourse and Discrimination. Rhetorics of Racism and Antisemitism / Martin Reisigl, Ruth Wodak. – L. & N.Y.: Routledge, 2001. – 298 p.

Список джерел ілюстративного матеріалу:

12. Lilly P. Asylum and Immigration / Peter Lilly. – Режим доступу: <http://www.conservatives.com/tile.do?def=news.story.page&objid=72894&speeches> – Назва з екрану.
13. Tirkophore E. Islamic Threat / Edward Tirkophore. – Режим доступу: <http://www.hot.com.politica.usa=72231&speeches=1> – Назва з екрану.